

УДК 330.131.7: 336

*Кульчицька Н.Є.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних
та спеціальних дисциплін,
Гуменюк О.Г.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних
та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового
інституту підприємництва та бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет*

КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ РІЗНОМУ СТУПЕНІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Постановка проблеми. Сучасні економічні умови характеризуються високим рівнем невизначеності, коли прийняття управлінських рішень пов'язане зі значною часткою ризику їх неналежного виконання через зміну макроекономічної ситуації під впливом політичних, соціальних та інституціональних факторів. Кризові явища у світовій економіці зумовлюють ризиковість функціонування українських компаній. Однак, криза не тільки призводить до втрат, але також дає нові можливості для відновлення, зростання і розуміння необхідності проведення масштабної модернізації українського бізнесу [11].

Невід'ємною частиною природи операційної, фінансової та інвестиційної діяльності є ризик або можливість відхилення підсумкових показників від заданих. Невизначеність результатів функціонування ставить під загрозу виконання зобов'язань перед клієнтами, погіршує поточний фінансовий стан і може стати причиною припинення діяльності взагалі. Разом з тим, природне бажання уникнути ризику тягне за собою відмову від найбільш ризикової, але високоприбуткової діяльності, що в свою чергу веде до скорочення обсягів виробництва, зниження якості виробленої продукції, зменшення кількості торговельно-обмінних операцій із зовнішнім оточенням. Отже, здійснення фінансово-господарської діяльності є іманентною властивістю будь-якого господарюючого суб'єкта. Для забезпечення ритмічного функціонування і цілеспрямованого розвитку останнього необхідно адекватно оцінювати фінансові ризики, управляти ними і розробляти превентивні заходи, спрямовані на нівелювання наслідків у разі настання ризикових подій [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поставлена проблема досліджена у працях таких вчених, як: О.А. Білоус [1], Я.І. Комаринський, Л.М. Красавина [3], І.Ю. Николишин [4], В.М. Опарін [5], О.В. Онікієнко [6], Р. В. Пікус [9], Ю. М. Савінова [10], І.О. Школьник [11] та ін.

Незважаючи на досягнуті успіхи в розвитку теорії оцінки впливу фінансових ризиків на діяльність компаній, багато проблем залишаються невирішеними. Їх методологія рішення та методична база

відстають від вимог практики, спостерігаються відмінності думок з ключових питань. Досі у вітчизняній економічній літературі недостатньо досліджено методологію оцінки впливу фінансових ризиків на діяльність українських компаній нефінансового сектору. Між тим, саме від ефективного і стабільного функціонування цієї групи компаній залежить рівноважний стан економіки, нарощування темпів її розвитку [5].

Необхідність ідентифікації факторів, що впливають на виникнення ризикових ситуацій у діяльності компаній, потребує вдосконалення методичного забезпечення оцінки фінансових ризиків, що виникають в умовах інноваційного розвитку української економіки. Це підкреслює своєчасність дослідження, оскільки інноваційні процеси та модернізацію економіки неможливо здійснити без ефективних ризикованих, але в той же час високоприбуткових проектів.

Постановка завдання. Метою дослідження є побудова алгоритму аналізу та управління ризиками за умов різного ступеня розвитку фінансових ринків, враховуючи основні фактори впливу на них.

Виклад основного матеріалу дослідження. В інвестиціях звичайною практикою є поділ фінансових ринків на розвинені і розвиваючі головним чином з точки зору інвестиційних можливостей і ризиків. Немає конкретного визначення для розвиненої і розвиваючої економіки. Загалом, такі поняття, як розвинена економіка або розвинений ринок, як правило, належать до країн з відносно високими показниками економічного зростання і безпеки. Одними з найпоширеніших критеріїв для оцінки рівня розвитку країни є дохід на душу населення або валовий внутрішній продукт (ВВП), рівень індустріалізації, загальний рівень життя і розвиненість інфраструктури. Найбільш відомі на даний момент приклади розвинених країн – США, Канада й більшість країн Західної Європи, включаючи Англію і Францію [4; 11].

Зрозуміло, що існує різниця між розвиненими країнами і країнами, які розвиваються. Загалом, до країн з розвинутих ринком відносяться країни з ознаками розвиненого ринку, що відповідають стандартам розвиненого, а також ті, які володіють потенціалом отримати статус розвиненого ринку в майбутньому.

Розвиваючими зазвичай вважалися країни, у яких немає такого стабільного рівня економічної безпеки, індустріалізації та зростання економіки, як у розвинених країн. Тим не менше, зростає тенденція щодо країн, які розвиваються, оскільки вони перехоплюють ініціативу на міжнародній арені у розвинутого світу. За деякими напрямками країни, що розвиваються вже набрали чинності. Наприклад, при розрахунках у відповідність з паритетом купівельної спроможності (ПКС), при якому враховуються зміни курсів обміну валют, розвинені країни показали результат всього 43% від світового ВВП у 2015 р., який знизився з 54% 2004 року [8].

У довгостроковій перспективі інноваційні урядові реформи і підйоми в економічних моделях знаходяться серед основних чинників, що визначають зростання ринків, що розвиваються, зокрема, двох найбільших країн з економікою, що розвивається – Індії і Китаю. Згідно з прогнозами Міжнародного валютного фонду, на ринках, що розвиваються, до 2020 року очікується збільшення показників зростання ВВП до 5,3%, в той час, як прогнози для розвинених ринків дають цифру близько 1,9%. А згідно з прогнозами PricewaterhouseCoopers, до 2050 року Індія і Китай досягнуть цифри в 50% від світового ВВП. Цей зріст позначається на збільшенні ринкової капіталізації, яка підкреслює панівне становище ринків, що розвиваються, у світових інвестиційних процесах [7].

Безліч сценаріїв зростання, які колись переважали на розвинених ринках, ймовірно повторяться на інших ринках. У таких секторах, як інфраструктура, технології, автомобільна промисловість і охорона здоров'я є можливості для поліпшення і модернізації. Так як розвинені ринки перестали рости, інші ринки наздоганяють їх семимильними кроками і прагнуть не тільки з ними зрівнятися, але і захопити лідируючі позиції в промисловості. У будь-якому випадку, всюди є свої ризики.

Одночасно з пропозицією великих можливостей інвестиційної діяльності на ринках, що розвиваються, також присутні і підвищені ризики, порівняно з розвиненими ринками. Тому ці ринки перебувають у перехідному стані і, отже, їх нестабільна ситуація часто спостерігається (паніка, спекуляції, спонтанні реакції і різні види нестабільності). Тому, ми розглянемо деталі декількох основних ризиків:

1. Політичний ризик. Він відноситься до невизначеності щодо несприятливих політичних рішень. Розвинені ринки схилиються до вільної ринкової економіки з мінімальним втручанням з боку держави, в той час, як бізнес-процеси на ринках, що розвиваються, часто схильні до такого втручання. Інші політичні ризики відносяться до можливого підвищення податкових ставок, втрати державних дотацій, зміни ринкової політики, неможливості контролювати інфляцію і законів, пов'язаних з видобутком корисних копалин. Велика політична нестабільність також може призвести до громадянських воєн і закриття промислових підприємств, так як робітники або відмовляються виходити на роботу, або більше не мають такої можливості.

2. Ризик корпоративного управління. Жорстка структура корпоративного управління в рамках компанії взаємопов'язана з позитивним біржовим прибутком. У країнах з економікою, що розвивається, іноді більш слабкі системи корпоративного управління, де у керівництва або навіть уряду, більше

впливу в компанії, ніж у акціонерів. Крім того, коли у країн є обмеження на придбання контрольних пакетів акцій компаній, у керівництва немає такого ж рівня стимулу для забезпечення гарантій зайнятості працівників. До того ж, погана система контролю, слабкі методи бухгалтерського аудиту збільшують ймовірність банкрутства компаній. Незважаючи на те, що банкрутство притаманне будь-якій економіці, до аналогічних ризиків більше схильні країни, що не належать до розвинутого світу.

3. Ризик ліквідності. Ліквідність на ринках, що розвиваються в основному менша, ніж на розвинутих. Безліч компаній країн, що розвиваються мають меншу капіталізацію, ніж компанії розвинутих країн, і в багатьох випадках відсоткове співвідношення публічних акцій може сягати 10%. Більш низький рівень ліквідності відображається в підвищених брокерських комісіях і підвищеній невизначеності в цінах. Інвестори, які намагаються продавати акції на неліквідних ринках, стикаються з великими ризиками того, що їх ордери не будуть оплачені за свою поточною вартістю, а операції будуть проходити тільки на несприятливому рівні. Неліквідні ринки не дозволяють інвесторам отримувати вигоду від швидких угод.

4. Валютний ризик. Зарубіжні інвестиції в цінні папери на ринках, що розвиваються, такі, як акції чи облігації зазвичай приносять дохід у місцевій валюті. В результаті, іноземним інвесторам буде необхідно змінювати місцеву валюту на ту, яка знаходиться в побуті в їх країні. Отже, зміни курсів валют можуть несприятливо позначитися на загальному доході від інвестицій [3].

Також є й інші ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю на ринках, що розвиваються. Наприклад, недавній спад економіки на ринках і фондових біржах був значною мірою пов'язаний з падінням товарних цін, так як зростання економіки багатьох країн залежить від експорту продукції. Навіть незважаючи на це, ринки в минулому впоралися з проблемами на місцевому та міжнародному рівнях, для чого їм довелося подолати кілька серйозних перешкод. З іншого боку, чим більший рівень ризику, тим більший прибуток, тому інвестиції в ринки, що розвиваються, стали звичайною практикою серед інвесторів, які прагнуть диверсифікувати свої портфелі, додавши ризик.

Сьогодні фахівці фінансового ринку розрізняють три ключові підходи до управління ризиками – активний, адаптивний і консервативний (рис. 1).

Рис. 1. Основні підходи до управління ризиками

Джерело: розроблено авторами на основі [5; 9; 11; 12]

На ступінь ефективності управління фінансовими ризиками великий вплив справляє належне інформаційне забезпечення. До нього відноситься широкий спектр ділової інформації: статистичної, економічної, комерційної, фінансової, юридичної, технічної і т. д. Як показує практика, якісне і своєчасне інформаційне забезпечення та його ефективне використання зводять до мінімуму ймовірність шкоди і втрат при проведенні ризикових операцій.

Інститут управління фінансовими ризиками ґрунтується на певних принципах, головні з яких:

1. Усвідомлення прийняття ризиків. Фінансовий менеджмент підприємства може свідомо йти на ризик, якщо є впевненість в отриманні відповідного доходу від здійснення тієї чи іншої операції. Оскільки фінансовий ризик – явище об'єктивне, притаманне більшості господарських операцій, повністю виключити його з діяльності компанії є неможливим.

2. Керованість прийнятними ризиками. При формуванні умовного портфеля можливих фінансових ризиків компанії необхідно включати лише ті, які піддаються нейтралізації в процесі управління, незалежно від їх об'єктивної і суб'єктивної природи. Некеровані ризики, такі як, наприклад, форс-мажорні обставини, або ігноруються, або передаються зовнішньому страховику або партнерам по бізнесу.

3. Порівняння рівня прийнятих ризиків з рівнем прибутковості операцій. На думку фахівців, це основоположний принцип успішного фінансового менеджменту. Його суть полягає в тому, що організація в процесі здійснення своєї діяльності повинна приймати лише ті види фінансових ризиків, рівень яких компенсується адекватною величиною очікуваної прибутковості. В іншому випадку, операції, ризики яких не відповідають необхідному рівню прибутковості, повинні бути відкинута або їх умови переглянуті.

4. Порівнянність рівня прийнятих ризиків з можливими втратами підприємства. Даний принцип базується на відповідності частки капіталу, зарезервованої для покриття фінансового ризику, та можливого розміру фінансових втрат компанії в процесі проведення тієї чи іншої ризикової операції. Ігнорування цього принципу, настання ризикового випадку призведе до втрати певної частини активів, що забезпечують операційну або інвестиційну діяльність фірми. Як правило, досвідчені ризик-менеджери заздалегідь визначають розмір ризикового капіталу, що включає необхідні фонди і резерви. Ризиковий капітал буде служити критерієм прийняття тих видів фінансових ризиків, які не можуть бути передані контрагенту або страховій компанії.

5. Врахування фактора часу в управлінні ризиками. Цей принцип виходить з того, що чим довший період здійснення операції, тим ширший діапазон супутніх їй фінансових ризиків. Відповідно, можливостей забезпечувати їх нейтралізацію при великому часовому відрізку набагато менше. Якщо ж тривалості при виконанні угоди уникнути неможливо, підприємству необхідно включати в потрібну величину доходу не тільки суми, що адекватні ризикам, але і суми за ліквідність, тобто «заморожування» на певний термін вкладеного в нього капіталу.

6. Облік стратегії компанії в процесі управління ризиками. Для того, щоб бути ефективною, система управління фінансовими ризиками повинна базуватися на загальних принципах, критеріях і підходах, що відповідають обраній компанією стратегії розвитку. Це дозволяє зосередити зусилля на тих видах фінансових ризиків, які можуть при вдалому збігу обставин і вмілому управлінні ними принести компанії максимальну вигоду. Дуже важливо, щоб працівники підрозділів ризик-менеджменту розуміли загальну стратегію розвитку, систему управління ризиками і несли відповідальність за їх прийняття.

7. Врахування можливості передачі ризиків. Необхідно заздалегідь визначити, прийняття яких фінансових ризиків незрівнянно з можливостями компанії по нейтралізації їх негативних наслідків. Отже, включення їх у портфель ризиків припустиме лише в тому випадку, якщо можлива часткова або повна їх передача партнерам по бізнесу чи зовнішньому страховику. Крім того, при формуванні портфеля фінансових ризиків підприємства обов'язково потрібно враховувати критерії зовнішнього страхування.

Саме з урахуванням викладених вище принципів повинна формуватися політика управління фінансовими ризиками організації. Вона являє собою частину загальної стратегії компанії, що полягає в розробці системи заходів по нейтралізації можливих негативних наслідків ризиків, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності.

У справі управління фінансовими ризиками компанії головна роль належить внутрішнім механізмам їх нейтралізації. Вони являють собою певну систему методів мінімізації негативних наслідків, які обираються і здійснюються в рамках компанії. Внутрішні механізми нейтралізації охоплюють всі види допустимих фінансових ризиків підприємства.

Зазначена система передбачає використання ключових методів (табл. 1).

Аналіз вибірки компаній по галузях може дати інформацію про загальний вплив фінансових ризиків на компанію в залежності від галузі, але коректні висновки про вплив ризиків на стан окремої компанії можна отримати в результаті детального вивчення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності конкретної організації. Всередині окремої компанії ведення бізнесу може змінюватись і, відповідно, вплив фінансових ризиків на діяльність буде різним.

Незважаючи на те, що українські компанії функціонують в єдиному макроекономічному середовищі, фактори фінансових ризиків мають різний вплив на діяльність кожної компанії, що є наслідком відмінностей, як в операційних схемах бізнесу, так і структурах фінансування. Наприклад, компанія експортує промислові товари, в значній мірі відчувається вплив інфляційних ризиків в процесі калькуляції виробничих витрат, хоча відпускні ціни, які формують виручку, залежать від світової кон'юнктури і повністю індиферентні вітчизняним інфляційним ризикам. Також можна навести

низку компаній, які працюють в цій же галузі, але в іншому регіоні, орієнтованих передусім на внутрішнього споживача. У таких компаніях інфляційним ризикам будуть піддаватися і витрати, і доходи. Фінансові ризики мають місце практично у всіх сегментах діяльності компаній.

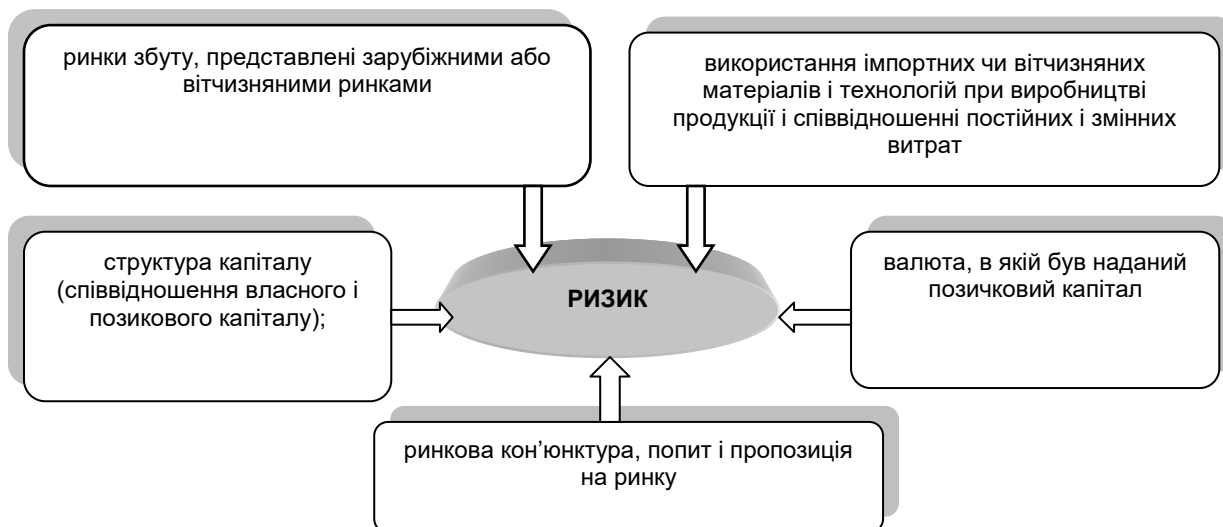
Таблиця 1

Методи нейтралізації фінансових ризиків

№ з/п	Назва методу	Характеристика методу
1	Уникнення ризику	Полягає в розробці таких заходів внутрішнього характеру, які повністю виключають конкретний вид фінансового ризику. До них можна віднести, наприклад: відмова від здійснення фінансових операцій з підвищеним рівнем ризику, господарських стосунків з контрагентами, які систематично порушують контрактні зобов'язання.
2	Лімітування концентрації ризику	Це механізм для тих видів ризиків, які виходять за межі допустимого рівня, тобто по фінансових операціях, здійснюваних в зоні критичного ризику. Реалізується він шляхом встановлення на підприємстві відповідних внутрішніх фінансових нормативів в процесі розробки політики здійснення різних аспектів фінансової діяльності. Лімітування концентрації фінансових ризиків – один з найпоширеніших внутрішніх механізмів ризик-менеджменту, що реалізують фінансову ідеологію компанії в частині прийняття цих ризиків і не вимагають високих затрат.
3	Диверсифікація	Використовується для нейтралізації негативних фінансових наслідків несистематичних (специфічних) видів ризиків. Механізм спрямований, в першу чергу, на мінімізацію портфельних ризиків. Принцип його дії заснований на поділі ризиків, що перешкоджає їх концентрації. Однак слід зазначити, що механізм диверсифікації вибірково впливає на зниження негативних наслідків окремих фінансових ризиків, тому його використання носить обмежений характер
4	Розподіл ризиків	Ця схема базується на частковому трансферті (передачі) ризиків партнерам за окремими фінансовими операціями. При цьому їм передається та частина фінансових ризиків компанії, за якою вони мають більше можливостей нейтралізації їх негативних наслідків і мають ефективніші способи внутрішнього страхового захисту
5	Резервування	Такий механізм заснований на резервуванні підприємством частини фінансових ресурсів, що дозволяє долати негативні фінансові наслідки по тих фінансових операціях, за якими ці ризики не пов'язані з діями контрагентів. Основна форма цього напрямку нейтралізації фінансових ризиків – формування резервного (страхового) фонду підприємства.

Джерело: розроблено авторами на основі [5; 9; 11; 12]

Практично завжди на доходи і витрати впливають фінансові ризики. Залежно від виду діяльності і масштабів бізнесу групи і види ризиків для кожної компанії або певної групи будуть різні. На формування того чи іншого виду ризику можуть впливати фактори, наведені на рис. 2.

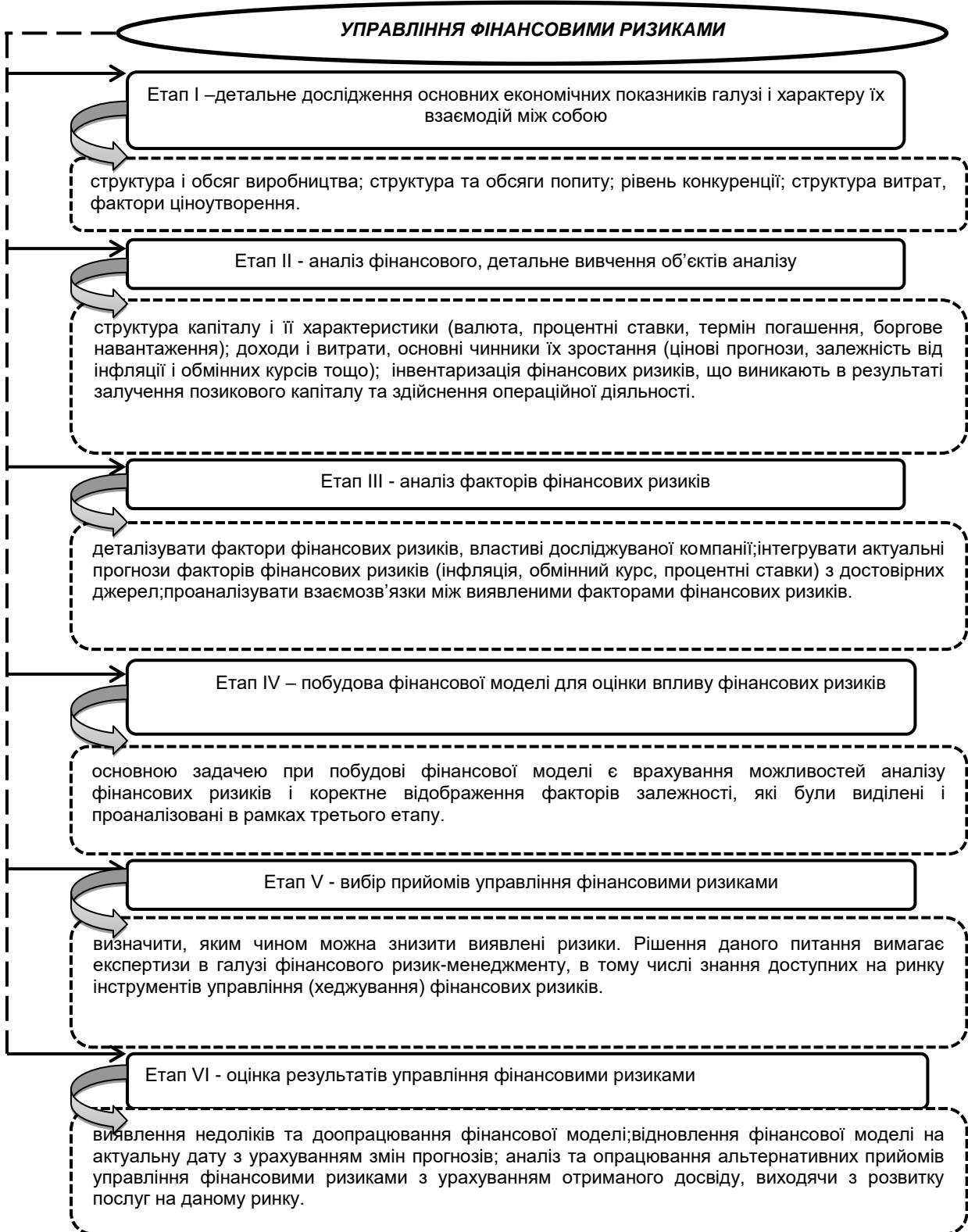

Рис. 2. Фактори впливу на формування ризику

Джерело: розроблено авторами на основі [5; 9; 11; 12]

Ключовим елементом вдосконалення існуючих методів, спрямованих на ідентифікацію, є аналіз та управління фінансовими ризиками, формування спеціального алгоритму управління ризиками нейтралізуючого або знижуючого визначення недоліків, що відображає бізнес-середовище та економічні процеси компаній нефінансового сектора [1].

Беручи до уваги існуючі в науковій літературі дослідження, для більш ефективного аналізу та управління фінансовими ризиками кожної компанії реального сектора економіки пропонується використовувати наступний алгоритм, етапи якого представлені на рис. 3.

Рис. 3. Алгоритм аналізу та управління фінансовими ризиками

Джерело: розроблено авторами на основі [5; 9; 11; 12]

Таким чином, управління фінансовими ризиками слід розглядати як процес, мета якого полягає в ідентифікації та здійсненні ефективних дій, що дозволяють зробити фінансовий ризик прийнятним.

Оцінка результатів управління фінансовими ризиками повинна дозволити визначити якість і ефективність процесу управління ризиками.

Управління фінансовими ризиками можна представити як процес альтернативного вибору та подання ідентифікованого ризику, який включає в себе:

- нейтралізацію ризикового фактора;
- зниження ризику настання несприятливої події;
- мінімізацію негативних варіантів розвитку подій у випадку настання ризикової події;
- передачу ризику чи його розподіл між кількома учасниками або суб'єктами бізнесу;
- прийняття ризику та затвердження заходів по усуненню наслідків його настання.

У процесі управління ризиком можуть бути виявлені нові групи ризиків, що також підлягають вивченню. Той або інший варіант управління ризиком (або комбінацію варіантів) приймають з урахуванням аналітичних оцінок, в які входить сума витрат, необхідна для управління або усунення ризику, а також оцінка можливого додаткового прибутку, що стає результатом прийняття даного варіанту управління ризиком.

Висновки з проведеного дослідження. Ризики різних видів взаємозалежні, і цей взаємозв'язок між ними простежується у всіх варіантах управління.

Важливим завданням є визначення того факту, чи є розглянутий ризик прийнятним. Для цього аналізується залишковий ризик – той ризик, який неможливо усунути застосуванням розглянутих варіантів управління. У тому випадку, якщо сумарний ризик визнаний прийнятним, то необхідно або скасовувати проект, або розглянути інші методи управління ним. Якщо ж прийнятний ризик можна розраховувати, необхідно виробити стратегію, що включає план відновлення, який буде використаний у разі розвитку ситуації за несприятливим сценарієм.

Якщо вартість подібних робіт по запобіганню різних видів ризиків обґрунтована, то їх розраховують у рамках діяльності компанії. Іншим чином розглядають можливість ліквідації високоризикованого проекту або виду діяльності. Зменшення ймовірності настання ризикової події шляхом мінімізації чи усунення причин, що ведуть до виникнення ризику.

При управлінні ризиком дуже важливо визначити черговість виконання тих чи інших завдань, що стосуються ризику, оскільки важливим є своєчасна ідентифікація нових ризиків, що з'являються іноді раптово в результаті слабо передбачуваних змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Бібліографічний список

1. Білоус О.А. Ринки облігацій як сегмент фондового ринку / О.А. Білоус // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 123-128.
2. Кон'юнктура міжнародних фінансових ринків [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bookss.co.ua/book_konyunktura-mizhnarodnih-finansovih-rinkiv_817/
3. Красавина Л. М. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / Л.М. Красавина. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 576 с.
4. Николишин І. Ю. Роль та значення фінансового ринку в фінансовій системі України / І. Ю. Николишин, Н. В. Зізяк // ХКТЕІ. – «Young Scientist». – 2014. – № 7. – С. 53-55.
5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. М. Опарін – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
6. Онікієнко О. В. Сутність фінансового ринку, його роль у фінансовій системі та перспективи розвитку / О. В. Онікієнко, С. О. Передерієва // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2014. – № 8. – С. 127-134.
7. Основні показники діяльності банків України / Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
8. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfr.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
9. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. – 2-ге вид., випр. / Р. В. Пікус. – К. : Знання, 2011. – 598 с.
10. Савінова Ю. М. Особливості розвитку фінансового ринку України як основи функціонування системи фінансового посередництва / Ю. М. Савінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2042>.
11. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку / І. О. Школьник. – Суми: ВВП "Мрія-1" ЛТД, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
12. Ellen H. Economic and financial climate change: a business economist's perspectives / H. Ellen // Business Economics. – 2009. – № 1. – С. 17-22.

References

1. Bilous, O. A. (2005), "Market of bonds as a segment of the stock market", *Finansy Ukrainy*, no. 2, pp. 123-128.
2. The state of affairs of the international financial markets, available at: http://bookss.co.ua/book_konyunktura-mizhnarodnih-finansovih-rinkiv_817/. (access date May 18, 2017).
3. Krasavina, L. M. (2005), *Mezhdunarodnyye valyutno-kreditnyye i finansovyye otnosheniya* [International monetary and financial relations], Finansi i statistika, Moscow, Russia, 576 p.
4. Nykolyshyn, I. Yu. and Ziziak N. V. (2014), "The role and significance of the financial market in the financial system of Ukraine", «*Young Scientist*», no.7, pp. 53-55.
5. Oparin, V. M. (2002), *Finansy (Zahalna teoriia)* [Finances (General theory)], KNEU, Kyiv, Ukraine, 240 p.
6. Onikiienko, O. V. and Pieriedierieva, S. O. (2014), "The essence of the financial market, its role in the financial system and prospects for development", *Visnyk Shkhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, no. 8, pp. 127-134.
7. Basic indicators of activity of Ukrainian banks, available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798. (access date May 18, 2017).
8. State Commission for the Regulation of Financial Services Markets, available at: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>. (access date May 18, 2017).
9. Pikus, R. V. (2011), *Upravlinnia finansovymy ryzykamy* [Financial Risk Management], Znannia, Kyiv, Ukraine, 598 p.
10. Savinova, Yu. M. "Features of the development of the financial market of Ukraine as the basis of functioning financial intermediation system", available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2042>. (access date May 18, 2017).
11. Shkolnyk, I. O. (2008), *Finansovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan i stratehiia rozvytku* [Financial Market of Ukraine: Current Status and Development Strategy], VVP "Mriia-1" LTD, UABS NBU, Sumy, Ukraine, 348 p.
12. Ellen, Hughes-Cromwick, (2009), Economic and financial climate change: a business economist's perspectives, *Business Economics*, no. 1, pp. 17-22.

Кульчицька Н.Є., Гуменюк О.Г. КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ РІЗНОМУ СТУПЕНІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Мета. Побудова алгоритму аналізу та управління ризиками за умов різного ступеня розвитку фінансових ринків, враховуючи основні фактори впливу на них.

Методика дослідження. Здійснене дослідження спирається на наукові концепції та теоретичні досягнення вітчизняних і закордонних вчених. У роботі використано загальнонаукові методи дослідження: системного аналізу — для вивчення й аналізу ризику та факторів, що впливають на рівень ризику; статистичний аналіз дав можливість оцінити ступень ризиковості організації; метод теоретичного узагальнення й порівняння використано для обґрунтування критеріїв і методів оцінки ефективності системи управління ризиками.

Особлива увага приділяється підходам та методам фундаментального і технічного аналізу, інструментарію трендового, статичного та динамічного аналізу, вмінню враховувати та управляти ризиками.

Результати. Розглянуто різницю між двома частинами світу в умовах економічного та інвестиційного середовища. Визначено поняття фінансового ризику та фактори, що впливають на його виникнення в умовах розвинутого ринку, а не ринку, що розвивається. Окреслено основні різновиди фінансового ризику; виокремлено три основні підходи до управління ризиками (активний, адаптивний, консервативний); сформовано алгоритм аналізу та управління ризиками, який ґрунтується на застосуванні спеціальних принципів управління в умовах нестабільного ринку.

Наукова новизна. Запропоновано алгоритм управління фінансовими ризиками, який є ітераційним і вимагає повторення, при якому трудомісткість процесу управління фінансовими ризиками компанії скорочується, що сприяє підвищенню його ефективності.

Практична значущість. Отримані результати дослідження сприяють ідентифікації факторів, що впливають на виникнення ризикових ситуацій у діяльності компаній та вдосконаленню методичного забезпечення оцінки фінансових ризиків, що виникають в умовах інноваційного розвитку української економіки.

Ключові слова: фінансові ризики, фінансовий ринок, управління ризиками, інвестиційна діяльність.

Kulchytska N.Ye., Humenyuk O.H. RISK MANAGEMENT CONCEPT WITH VARYING DEGREES OF FINANCIAL MARKETS

Purpose. The construction of an algorithm of analysis and risk management in conditions of varying degrees of financial markets, including the main factors influencing them.

Methodology of research. The study is based on scientific concepts and theoretical achievements of domestic and foreign scientists. In the work the general scientific methods of research are used: system analysis - for studying and analysis of risk and factors influencing the level of risk; statistical analysis made it possible to assess the degree of riskiness of the organization; the method of theoretical generalization and comparison is used to substantiate the criteria and methods for assessing the effectiveness of the risk management system.

There is a special interests to approaches and methods of fundamental and technical analysis tools trend, static and dynamic analysis, and the ability to consider and manage risks.

Findings. Considered the difference between the two parts of the world in terms of economic and investment environment. Defined the concept of financial risk and factors affecting its occurrence in a developed market rather than an emerging market. Outlined the main types of financial risk; singled out three main approaches to risk management (active, adaptive, conservative); formed algorithm analysis and risk management, which is based on the use of specific management principles in an unstable market.

Originality. The financial risk management algorithm is proposed, which is iterative and requires recurrence, in which the complexity of the process of management of financial risks of the company is reduced, which contributes to its efficiency.

Practical value. The obtained results of the research help to identify the factors influencing the occurrence of risk situations in the activities of companies and improvement of methodological support evaluation of financial risks that arise in terms of innovation development of Ukrainian economy.

Key words: financial risks, financial market, risk management, investment activity.

Кульчицкая Н.Е., Гуменюк О.Г. КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРИ РАЗНЫХ СТУПЕНЯХ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА

Цель. Построение алгоритма анализа и управления рисками в условиях разной степени развития финансовых рынков, учитывая основные факторы влияния на них.

Методика исследования. Исследование опирается на научные концепции и теоретические достижения отечественных и зарубежных ученых. В работе использованы общенаучные методы исследования: системного анализа – для изучения и анализа риска и факторов, влияющих на уровень риска; статистический анализ позволил оценить степень рискованности организации; метод теоретического обобщения и сравнения использованы для обоснования критериев и методов оценки эффективности системы управления рисками.

Особое внимание уделяется подходам и методам фундаментального и технического анализа, инструментария трендового, статического и динамического анализа, умению учитывать и управлять рисками.

Результаты. Рассмотрена разница между двумя частями света в условиях экономической и инвестиционной среды. Определено понятие финансового риска и факторы, влияющие на его возникновение в условиях развитого рынка, а не развивающемся рынке. Определены основные разновидности финансового риска; выделены три основных подхода к управлению рисками (активный, адаптивный, консервативный), сформирован алгоритм анализа и управления рисками, основанный на применении специальных принципов управления в условиях нестабильного рынка.

Научная новизна. Предложен алгоритм управления финансовыми рисками, который является итерационным и требует повторения, при котором трудоемкость процесса управления финансовыми рисками компании сокращается, что способствует повышению его эффективности.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования способствуют идентификации факторов, влияющих на возникновение рискованных ситуаций в деятельности компаний и совершенствованию методического обеспечения оценки финансовых рисков, возникающих в условиях инновационного развития украинской экономики.

Ключевые слова: финансовые риски, финансовый рынок, управление рисками, инвестиционная деятельность.